

MODERNIZM VA UNING KOREYS BADIY ASARLARIDA TUTGAN O'RNI.

Z. Xudoyberdiyeva, SamDCHTI koreys tili o'qituvchisi,
R.Xayrillayeva, SamDChTI 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola modernizm va uning koreys badiiy adabiyotida tutgan o'rni asarlar orqali talqin qilishini haqida o'ganib chiqildi. Modernizmning dastlabki kelib chiqishi va koreys adabiyotiga tutgan o'rni I Te Chunning "Oy og'ushidagi oqshom" asarida modernistik qarashlarning aks etilishi.

Kalit so'zlar: modernizm, romantizm, postmodernizm, oqim, impressionizm, dekadent, lingvistika, kibernetika, falsafa, ong oqimi,

Modernizm (italyancha modernismo — "zamonaviy oqim"; lotinchadan kelib chiqqan modernus — „zamonaviy, yangi“) XIX asrning ikkinchi yarmi, XX asrning 50—60-yillarida Yevropa, AQSH adabiyoti va san'atida rivoj topgan oqim va yo'nalishlarning umumiy nomi. Dastlab, Fransiyada tashkil topgan simvolizm, impressionizm (masalan, 1863 -yilda Parijda ochilgan "Xo'rlanganlar saloni") vakillari, musiqada K.Debyussi, M.Ravel kabi kompozitorlar ijodiga nisbatan qo'llangan. Modernizm dekadentlik termini bilan ham yuritilgan. Badiiy ijodning mumtoz an'alaridan voz kechish, ijodkor o'z shaxsiy kechinma, taassurot va tasavvurlarini ustun qo'yishi, badiiy shakllarni yangilash jarayoniga alohida ahamiyat berish ular ijodiga xos bo'lgan xususiyatlardir. Modernizm vakillari realizmga qarshi kurashdi. Modernizm nafaqat mazkur davr san'ati, balki ilm (Z. Freydning psixoanaliz nazariyasi, F. De Sossyurning struktural lingvistikasi, A.Eynshteynning nisbiylik nazariyasi, N. Vinerning kibernetikasi) va falsafa (F. Nitsshe, A. Bergson, M. Xaydegger va boshqalarning g'oyalari) bilan ham bog'liq bo'lgan.[Saydazimova U. "Klassik koreys antalogiyasi", 2013.]

XX asrning boshida rivoj topgan avangardizm yo'nalishlarida XIX asr modernizm prinsiplari o'z rivojini topdi. Modernizmning yangi bosqich xususiyatlari tasviriy san'atda an'anaviy tasvirlash usullaridan butunlay voz kechish, real obrazlar shaklini o'zgartirish yoki umuman yo'qotish (kubizm, ekspressionizm, syurrealizm, dadaizm) kabi ko'rinishlarda namoyon bo'lgan. Musiqada modernizm kuy va lab tamoyillarini inkor etish, adabiyotda — bayonning mantiqsizligiga asoslanish (ong oqimi,) yetakchi omilga aylangan. Modernizmning eng yirik nazariyotchisi Ortega Gas Set san'atning xalqchilligiga qarshi chiqdi: "Modernistik san'at... xalqqa begonadir, buning ustiga u xalqqa... zid ekan. Haqiqiy san'at san'atkorlar uchun, omma uchun emas...". [Син Хёнсик. "История Кореи-М", 2008.]

Bu ijodiy qarashlar XX asrning ikkinchi yarmida tashkil topgan abstrakt san'at, minimalizm, absurd drama kabi postmodernizm yo'nalishlarida ham o'z aksini topdi. 1980-yillarning boshlariga kelib, san'at va arxitekturadagi postmodernizm harakati turli kontseptual va intermedia formatlari orqali o'z mavqeini belgilay boshladi. Musiqa va adabiyotda postmodernizm ertaroq kuchaya boshladi. Musiqada postmodernizm bir ma'lumotnomada "1970-yillarda kiritilgan atama" sifatida tasvirlangan bo'lsa, Britaniya

adabiyotida modernizm 1939-yildayoq “o‘z ustunligini postmodernizmga topshirgan” deb hisoblaydi. Biroq, sanalar juda munozarali, ayniqsa Andreas Gyuysssenning so‘zlariga ko‘ra: “bir tanqidchining postmodernizmi boshqa bir tanqidchining modernizmi” modernizm davom etishiga ishonadi.[Peter N. “The modern world”, 2008.]

Modernizm turli xil madaniy harakatlarni qamrab oluvchi belgidir. Postmodernizm mohiyatan markazlashgan harakat bo‘lib, ijtimoiy-siyosiy nazariyaga asoslanadi, garchi bu atama hozir kengroq ma’noda XX asrdan boshlab zamonaviydan xabardor bo‘lgan va uni qayta talqin etuvchi faoliyatga nisbatan qo‘llanilayapti. Postmodern nazariya ta’kidlaydiki, modernizmni “haqiqatdan keyin” kanonizatsiya qilishga urinish shubhasiz qarama-qarshiliklarga mahkumdur. Tor ma’noda modernist bo‘lgan narsa postmodern ham bo‘lishi shart emas. Modernizmning ratsionallik va ijtimoiy-texnologik taraqqiyotning afzalliklarini ta’kidlagan unsurlari faqat modernist edi. 1960—70 -yillar san’atida paydo bo‘lgan modernizmning asosiy tamoyillariga qarshi bo‘lgan pop-art, kinetik san’at, giperrealizm kabi yo‘nalishlarni ba’zi tadqiqotchilar modernizm tizimi nuqtai nazaridan baholashgan.

To‘g‘ri va ixcham jumalardan foydalangan holda, Yi o‘ziga xos hissiy kayfiyatlarni o‘rnatish orqali qahramonlarni yaratdi. U o‘z jumlariga o‘ta qattiqqo‘l bo‘lib, har bir sifatdooshning to‘g‘riligini hisoblab chiqdi va ishini qayta-qayta qayta ko‘rib chiqdi. U shunday puxta tuzilgan jumalarda qahramonlarning shaxsiyatini aks ettirgani uchun uning asarlari xuddi filmlar kabi jonlandi. “Oy og‘ushidagi tun” hikoyasi I Te Chun yozuvining ramzidir. Ushbu qisqacha fantastika ikkita asosiy qismdan iborat: birinchisi Xvan Sugonning hikoyasi bo‘lib, hikoyachi buni Seongbuk-dongga ko‘chib o‘tgandan keyin tasodifan bilib oladi. Ikkinchisi, hikoyachining xotini uni tashlab ketganidan keyin umidsizlikda yashayotgan Xvanga nisbatan hamdard va rahm-shafqatli munosabati. Birinchidan, bosh qahramon Xvan Sugon hikoyachini haqiqatan ham qishloq muhitida ekanligi hissi bilan to‘ldiradi. Xvang boshi katta, qo‘llari va bilaklari kichik bo‘lgan, o‘ta bo‘sh va sekin aqlli “oddiy odam” sifatida tasvirlangan. Ahvoliga ko‘ra, u Sansam boshlang‘ich maktabidan ishdan bo‘shatildi, u erda topshiriqchi bo‘lib ishlagan va gazetalarni oddiy tashuvchi sifatida emas, balki yordamchi sifatida yetkazib beradi. Hikoya davomida hikoyachi doimiy mulohazali va kuzatuvchi munosabatni saqlab qoladi, bu aqliy qobiliyati sustroq oddiy odamga o‘zining g‘amxo‘rligi va qiziqishini ko‘rsatadi.

“Yangi gazeta yetkazib beruvchi yetkazib berishni o‘z zimmasiga olganida va Xvan Sugon hikoyachining uyiga kelishni to‘xtatganda, hikoyachi “yurak og‘rig‘ini” his qiladi va dunyoning bu oddiy odamga nisbatan shavqatsiz muomalasidan o‘z noroziligini bildiradi.

Hikoyaning ikkinchi qismi Xvan Sugonning u haqida deyarli unutgan hikoyachiga kutilmagan tashrifi bilan boshlanadi. Hikoyachi Xvangni kutib oladi suhbat qurarkan, Xvang Samsan boshlang‘ich maktabi oldida do‘kon ochmoqchi ekanligini aytadi. Rivoyatchi unga bir oz pul berib, biznesini boshlashni aytadi. Bu vaqtda hikoyachi hikoyaga oddiy hikoyachi emas, balki faol qahramon sifatida kiradi. U boshqa personajning hayotiga aralashib, unga nisbatan hamdardlik va rahmdil munosabatini jismonan ifodalovchi xarakterga aylanadi. Hikoyachi bergan pulga Xvang qovun sotishni

boshlaydi. Ko‘p o‘tmay, u biznesdan chiqib ketadi va hatto xotini uni tashlab ketadi, chunki u o‘z qayniopasining hukmronligi ostida kun kechirishga dosh berolmaydi, keyin bir kuni Xvan uyiga yarim tunda bir bosh uzum olib keladi. Uzum esa uzumzordan o‘g‘irlangan bo‘lib chiqadi. U uzum uchun pul to‘lagandan so‘ng, hikoyachi “Xvangning samimiy soddaligi mevasida ham aks ettiradi”. Bir necha kechadan so‘ng, hikoyachi Xvanning yonidan o‘tib ketayotganini, sigaretini puflab, “Ko‘z yoshlari va xo‘rsinish” qo‘shig‘ini mamnuniyat bilan kuylayotganini ko‘radi.

Muallif o‘z hikoyasi orqali o‘ziga xos shaxsiyatga ega shaxsni yaratadi. Shu bilan birga, u haqiqatga nisbatan tanqidiy nuqtai nazarini ochib beradi. Xvan Sugon – bu o‘ziga mos kelmaydigan odam. U ijtimoiy voqelikning ulkan kuchi bilan orqaga surib qo‘yilgan norozi shaxs. Uning soddaligi, asrlar davomidagi odamlar singari, boshqalarni ham uni rad etishga undaydi. Sababi, u izlagan umrining qadri haqiqatdan yiroq (“Adashgan jannat qissasi”dagi K domlaga o‘xshaydi). Bu personajlar orqali Yi bunday odamlarga oddiy orzularini amalga oshirishga imkon bermaydigan haqiqatdan umidsizlik va ba‘zan g‘azabini ifodalaydi. Biroq, u buni to‘g‘ridan-to‘g‘ri nutqda qilmaydi. U adabiyotni til san’ati sifatida aniq tushungan, shuning uchun ham o‘z maqsad va niyatlarini g‘amgin kayfiyat va format orqali ifodalagan, xuddi Xvan Sugon timsolida sigaret puflab, hashamatli oy nuri ostida qo‘shiq kuylayotganidek. I Te Chun asarlarining namoyishini ana shunday batafsil tavsiflar orqali o‘ziga xos kayfiyat va manzara, shuningdek, shaxsiyatlarni yaratmoqda. Shuning uchun Li Chason va Chong Xan Suk I Te Chunni “qisqa hikoyalar mukammali” va “qisqa hikoya yozish texnikasini mukammal egallagan” yozuvchi sifatida ta’riflagan. Bu xususiyat, shuningdek, I Te Chunning adabiy avtonomiyaga bo‘lgan ishonchini aks ettiradi. U adabiyotni ijtimoiy harakatga erishish vositasi yoki ma’rifat vositasi sifatida ko‘rmadi, aksincha, adabiyotda lingvistik va tasviriy go‘zallikni topgan I Te Chun zamonaviy san’atkor edi. [이태준 “달밤”, 2015]

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Peter N. “The modern world”, 2008
2. Saydazimova U., Choy So Yong., Xvan L., Shakirova N., Kim O., Kim Ye. “Klassik koreys antalogiyasi” Toshkent “Istiqlol” 2013
3. Син Хёнсик. История Кореи-М, 2008.
4. 이태준. “달밤 “ Asia publishers 2015
5. Эшимова, Ш. К. (2022). Personifikatsiya orqali obrazning yaratilishi. *Международный журнал искусство слова*, 5(4).
6. Eshimova, S. K. (2022). Koreys badiiy adabiyotida personifikatsiyaning ifodalanishi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 24), 356-364.
7. Bazarova, S. S. (2022). Li Xe Jo asarlarida gender tenglik munosabatining ilgari surilishi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 24), 180-188.
8. Назарова, Ш. Б. (2019). Ўзбек ва корейс тилида адвербализация ҳодисасининг киёсий таҳлили.

9. Usmonqulovna, B. D., & Aziz To'liqin o'g, A. (2023). O'zbek va koreys tillarida adyektivatsiya hodisasi. *Journal of new century innovations*, 24(1), 46-49.
10. Фуркатовна, Б.И. Лингвопрагматические особенности пословий в узбекском, корейском и английском языках. центр корееведения , 42
11. Kamarova, M. (2022). 우즈베크어와 한국어 파생법 관련 논문 사례 연구 CASE Studies Of Uzbek And Korean Derivation Papers. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 24), 258-263.
12. Вахабова, М. Т. (2023). Сопоставительный анализ ключевой лексики-репрезентанта (имени) концепта «мать» в русском, корейском и узбекском языках (на материале словарей). *Journal of Integrated Education and Research*, 2(3), 52-57.
13. Вахабова, М. Т. (2023). Становление лингвокультурологии как самостоятельной научной дисциплины. *Innovation: The journal of Social Sciences and Researches*, 1(6), 101-103.